

Spelen stimuleren op het schoolplein

Veiligheid, pedagogisch klimaat en verantwoord leren zijn termen die vandaag de dag vaak genoemd worden binnen het onderwijs. Het is belangrijk dat er een veilig pedagogisch klimaat heerst binnen de school. De gymzaal is een voorbeeld van een gecontroleerde omgeving waar de kinderen de ruimte krijgen om fouten te maken en zich te ontwikkelen. Wat gebeurt er met de kinderen zodra de gecontroleerde omgeving vervangen wordt door het schoolplein waar weinig tot geen toezicht aanwezig is? Hoe staat het met het pedagogisch klimaat op het schoolplein? In mijn afstudeeronderzoek aan de ALO van de Hogeschool van Amsterdam heb ik hierop mijn focus gericht.

Door: Bren Peggeman

Veilig schoolklimaat 'Waar verveling troef is en waar te veel individuen te weinig ruimte hebben, is het wachten op conflicten. En zeg dan maar gedag tegen het veilige schoolklimaat.' (Went, 2010, p. 2). Een veilig schoolklimaat waar ruimte is om te ontdekken en fouten te maken is belangrijk. 'Een kind kan zich alleen positief ontwikkelen in een omgeving waarin het zich veilig en vertrouwd voelt.' (Van Eijkeren, 2005, p. 65). Een kind dat zich veilig en vertrouwd voelt, binnen de school of in de klas, durft zijn omgeving te verkennen. Het kind durft uitdagingen aan te gaan en krijgt positieve ervaringen. De sfeer binnen de school, ook wel pedagogisch klimaat genoemd, heeft grote invloed op kinderen. De onderzoekers Craig, Pepler en Atlas (2000), deden onderzoek naar plekken waar vaak gepest wordt en zij concludeerden dat conflicten in de pauze op het schoolplein geregeld voorkomen. Het belang van een goed schoolpleinklimaat wordt door veel scholen onderschat. Scholen schenken hieraan vaak weinig aandacht. Kinderen mogen het zelf uitzoeken tijdens hun speelkwartier, dat moeten ze immers later ook in de maatschappij (Went, 2010). 'The frequency of bullying was higher in the playground (4.5 episodes per hour) than in the classroom (2.4 episodes per hour)' (Craig, Pepler & Atlas, 2000, p. 22). Tijdens de pauze, het moment dat ze het zelf mogen 'uitzoeken', zijn kinderen kwetsbaar voor pesterijen.

Kaal schoolplein

Ontwikkeling 'groen' schoolplein

Schoolpleinproject

In de pauze op het schoolplein leren kinderen om te gaan met situaties die niet geleerd kunnen worden in het klaslokaal (Barros, Silver & Stein, 2009). Door het verzinnen van nieuwe spellen werken de kinderen aan hun creativiteit en verbeelding. Ze leren om eigen regels vast te stellen en problemen op te lossen. De pauze moet veilig en leuk zijn voor kinderen. Het opzetten van een schoolpleinproject kan zorgen voor een beter pedagogisch klimaat tijdens de pauze.

Het onderzoek richtte zich op het speelgedrag van kinderen op vier schoolpleinen in Beverwijk en Heemskerk. De centrale vraag luidde: is er verschil in pedagogisch klimaat wanneer een school meer aandacht besteedt aan 'spelen' op het schoolplein ten opzichte van een school die hier minder aandacht voor heeft. Concreet: vinden er meer of minder conflicten plaats als een school gebruikmaakt van een schoolpleinproject. Daarbij werd verondersteld dat minder conflicten op het schoolplein minder pesten betekent. De kans op een veilig pedagogisch klimaat in de pauze is groter als er meer gespeeld wordt en er minder conflicten zijn tussen de kinderen. >>

Contact:

Bren.peggeman@gmail.com

Observeren van pauzegedrag

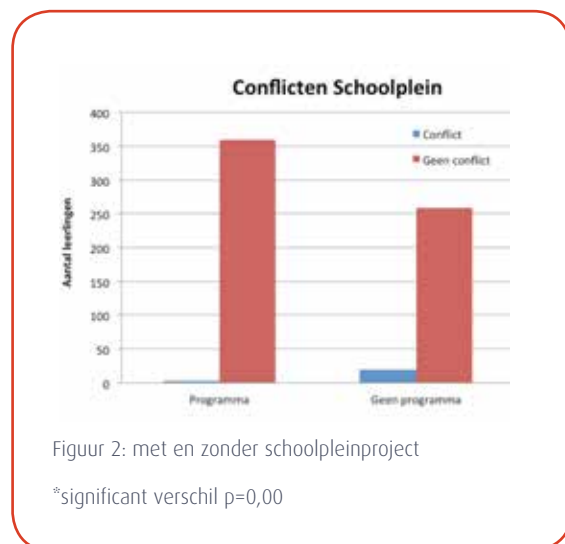
Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag vonden er observaties plaats op vier scholen. Bij twee van deze scholen is sprake van een schoolpleinproject. Er is extra aandacht voor 'spelen' in de pauze. De kinderen hebben de mogelijkheid om met materiaal te spelen dat door de school wordt aangeboden. Deze scholen hanteren een systeem waarbij een kist gevuld met materiaal centraal staat. Op school A heeft een iedere klas een eigen kist en de leerlingen krijgen verantwoordelijkheid over het materiaal. School B maakt gebruik van een roulatiesysteem waarbij de kist elke week van klas verandert en in elke kist zit ander speelmate-riaal. Op de beide andere scholen werd weinig tot geen materiaal verschaft tijdens de pauzes. Om een duidelijk beeld te krijgen van het speelgedrag van de kinderen op de pleinen is elke school tweemaal bezocht. Bij elk bezoek werden twee observaties uitgevoerd, één bij de middenbouw en één bij de bovenbouw. In totaal waren er vier observatiemomenten per school, verdeeld over twee dagen. Tijdens de observaties werd gekeken naar het speelgedrag en het aantal conflicten op het schoolplein (zie figuur 1). Bij de observaties werd onderscheid gemaakt in midden- en bovenbouw. De leerlingen uit de middenbouw zijn de groepen drie, vier en vijf. De leerlingen uit de bovenbouw zitten in de groepen zes, zeven en acht. Verder werd gekeken naar conflicten bij jongens en bij meisjes. Voorafgaand aan de observaties werd vastgesteld wat er in de categorie 'conflicten' (ruzie) valt. Ruzie maken werd herkend door te kijken naar de lichaamstaal van een kind. Schelden, schoppen, slaan, bijten, krabben, duwen en trekken werden gerekend tot deze categorie in dit onderzoek. Bij signalering werd gekeken naar de context en de gezichtsuitdrukking: lachen, huilen, boos of verdrietig. Ook voor het 'spelen' waren er categorieën. De observatielijst is gebaseerd op de methode van McKenzie (2002). McKenzie heeft een methode ontwikkeld dat het speelgedrag en het recreatiegedrag van kinderen in beeld brengt. Deze methode heet het System for Observing Play and Leisure Activity in Youth (SOPLAY). Om alle gegevens zo correct mogelijk te verkrijgen is er gekozen om een videoscan te maken van het schoolplein. De scan werd van links naar rechts gemaakt en duurde niet langer dan 25 seconden. Aan de hand van de videoscan en de observatielijsten werd het speelgedrag in beeld gebracht en geanalyseerd.

Observatieformulier Naam school: Aantal leerlingen op het plein: Observatie:	Jongens	Meisjes	Totaal
Spelen			
Niet spelen			
Spelen met materiaal			
Spelen zonder materiaal			
Alleen spelen			
Samen spelen			
Ruzie			
Geen ruzie			

Figuur 1: observatieformulier

Spelen en conflicten op het schoolplein

De eerste vraag was: is er verschil in pedagogisch klimaat tussen scholen met aandacht voor 'spelen' op het schoolplein ten opzichte van scholen die hier minder aandacht aan besteden? Er werd een vergelijking gemaakt tussen scholen met een schoolpleinproject en de beide scholen zonder schoolpleinproject. Op de scholen met een schoolpleinproject liepen gemiddeld 363 kinderen rond. Op de schoolpleinen zonder project liepen er gemiddeld 278 kinderen rond. Vervolgens werd gekeken naar het aantal kinderen dat betrokken was bij conflicten op de pleinen. Op de twee scholen met een schoolpleinproject, waren gemiddeld drie kinderen per observatie betrokken bij een conflict (0,8%). Op de scholen C en D, zonder schoolpleinproject, waren per observatiescan gemiddeld 19 kinderen bij een conflict betrokken (6,8%). Er is verschil in het aantal kinderen betrokken bij een conflict ($p=0,00$) tussen scholen met en zonder schoolpleinproject en bijgevolg lijkt een verschil in pedagogisch klimaat op de schoolpleinen aannemelijk (figuur 2).

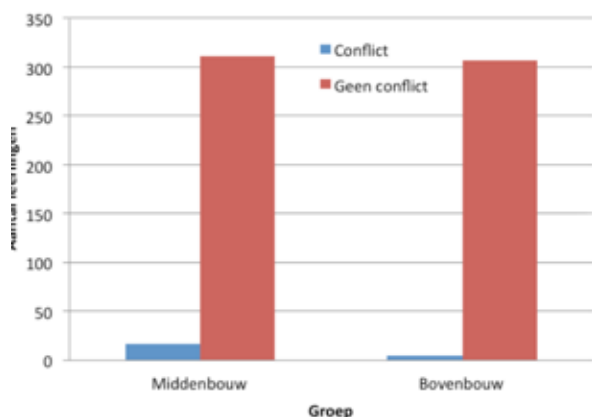

Figuur 2: met en zonder schoolpleinproject

*significant verschil $p=0,00$

Als tweede werd gekeken of de leeftijd van de kinderen invloed had op de hoeveelheid conflicten. Zijn er meer conflicten, pesten kinderen meer, op een bepaalde leeftijd? Tijdens de observaties op de schoolpleinen werd onderscheid gemaakt tussen de middenbouw en de bovenbouw. Leerlingen uit de middenbouw en de bovenbouw werden met elkaar vergeleken op het aantal conflicten, hun pestgedrag. Het gemiddeld aantal leerlingen dat speelde op het schoolplein was 328 leerlingen uit de middenbouw en 312 leerlingen uit de bovenbouw. Bij de middenbouw hadden 17 kinderen een conflict en bij de bovenbouw waren dat er 5. Dat betekent 5,2 procent bij de middenbouw en 1,6 procent bij de bovenbouw ($p=0,01$). Zie figuur 3.

Conflicten middenbouw en bovenbouw

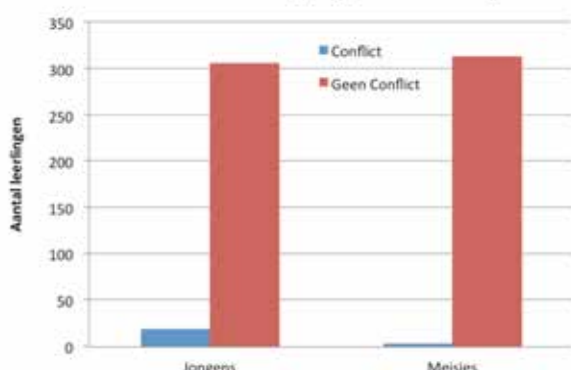

Figuur 3: middenbouw en bovenbouw

*significant verschil $p=0,01$

Ook werd onderzocht of het geslacht van de kinderen invloed heeft op de hoeveelheid conflicten, het pesten. Pesten jongens of meiden meer op het schoolplein? Als er conflicten plaatsvonden tijdens de pauze werd gekeken of dit conflict ontstond tussen jongens of tussen meisjes. In totaal waren 325 jongens en 316 meisjes op het schoolplein aanwezig. Het aantal jongens bij conflicten was 19, dat is 5,8%. Bij de meisjes was dit getal veel lager, gemiddeld 3, dat is 0,9% ($p=0,00$). Zie figuur 4.

Conflicten jongens en meisjes

Figuur 4: jongens en meisjes

*significant verschil $p=0,00$

Antwoord gevende op de vraag: 'Is er verschil in pedagogisch klimaat wanneer een school meer aandacht besteedt aan 'spelen' op het schoolplein ten opzichte van een school die hier minder aandacht aan besteedt?' kan er gezegd worden dat een schoolpleinproject met speelkisten bijdraagt aan een beter pedagogisch klimaat. Tijdens de

pauzes vinden er minder conflicten plaats. Daarnaast werd duidelijk dat de leerlingen uit de middenbouw en jongens meer conflicten hebben dan leerlingen uit de bovenbouw en meisjes.

Discussie en aanbevelingen

De opzet van dit afstudeeronderzoek komt grotendeels overeen met het onderzoek dat Van Gils uitvoerde (2011). Uit beide onderzoeken kwam naar voren dat het aantal conflicten tussen kinderen in de pauze op een school met een schoolpleinproject beduidend minder is dan op een school zonder speelkisten ($p=0,00$). Er mag verondersteld worden dat de speelkisten bijdragen aan een betere sfeer, een veiliger pedagogisch klimaat in de pauze.

Het onderzoek vond op vier scholen plaats. Het type onderwijs zou ook invloed kunnen hebben op het (speel)gedrag van de leerlingen in de pauze. School A is bijvoorbeeld een Montessorischool terwijl de andere drie scholen meer klassikaal onderwijs geven.

In totaal waren er zestien observaties op scholen in Beverwijk en Heemskerk. Per dag konden er twee observaties uitgevoerd worden. In totaal waren acht dagen nodig om alle gegevens te verzamelen. Doordat er twee dagen per school nodig waren, verschilde het aantal leerlingen per dag. Dit verschil kwam doordat leerlingen naar de gym moesten of gewoonweg ziek waren.

Er zijn bedrijven gespecialiseerd in het aanleggen van schoolpleinen maar die vragen daar veel geld voor. Deze bedrijven creëren schoolpleinen die georganiseerd, gestructureerd en veilig zijn. Een interessante vraag is nu: 'Hoe kunnen scholen op een goedkope en simpele manier een beter pedagogisch klimaat creëren?' Er hoeven niet duizenden euro's uitgeven te worden om tot een beter pedagogisch klimaat op het schoolplein te komen. Het werken met speelkisten lijkt een goede en betaalbare oplossing te zijn voor de pauzes.

Referenties

- Barros, R.M., Silver EJ., Stein, E.K., Stein, R. (2009). School Recess and Group Classroom Behavior, Department of Pediatrics, Albert Einstein College of Medicine, Children's Hospital at Montefiore and Rose F. Kennedy Center, Bronx, New York, *pediatrics* vol. 123 No. 2, pp. 431-436, (internetbron: <http://pediatrics.aappublications.org/content/123/2/431.full.html>)
- Craig, M.C., Pepler, D. & Atlas, R., (2000). Observations of Bullying in the Playground and in the Classroom. *School Psychology International* 21 vol 1, pp. 22-36.
- Eijkelen van, M. (2005). *Pedagogisch-didactisch begeleiden*, Baarn: HB uitgevers.
- Gils, K. van (2011). *Het pedagogisch klimaat op het schoolplein*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, afstudeeronderzoek.
- McKenzie, T. L. (2002). System for Observing Play and Leisure Activity in Youth (SOPLAY), San Diego University
- Went, E. (2010). Pedagogisch klimaat begint op het schoolplein, *Het Onderwijsblad* (6)18-22.

Het afstudeeronderzoek vond plaats aan de ALO Amsterdam, studiejaar 2012-2013, begeleiders waren Hilde Bax en Douwe van Dijk.

Bren Peggeman is docent lichamelijke opvoeding op het Meridiaan College, Amsterdam-West ◀